

Er mag (nieuw) gebouwd worden. En nu?

In dit artikel gaat adviesbureau M3V in op het proces dat vooraf gaat aan nieuwbouw van onderwijshuisvesting en gymzalen. Als eerste behandelen ze hoe daarin de geldstromen vanuit het Rijk naar de gemeente en scholen lopen. Dat doen ze voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Dan krijg je antwoord op de vraag hoe de besluitvorming over bv. nieuwe gymzalen tot stand komt. En last but not least, de school is verantwoordelijk voor goede en gezonde leer-, werk- en bewegomstandigheden zowel voor de leerlingen als de medewerkers. Hoe borgt ze dat de te realiseren voorziening echt aan alle daarvoor opgestelde eisen gaat voldoen? Ongeacht of zijzelf of de gemeente verantwoordelijk is voor die bouw.

TEKST IR. HARRY VEDDER

Hoe werkt bekostiging van (nieuwe) onderwijs-huisvesting?

Onder de wettelijke zorgplicht onderwijs-huisvesting heeft een gemeente de verplichting te zorgen voor passende huisvesting voor het onderwijs binnen haar gemeentegrenzen. Om deze zorgplicht te kunnen uitvoeren, ontvangen gemeenten via de *Algemene Uitkering in het Gemeentefonds* middelen voor de bekostiging. De hoogte van deze uitkering wordt door diverse factoren bepaald. De hoogte ervan staat niet vast en ook niet of het ook aan de bouw moet worden besteed. Deze wettelijke zorgplicht geldt ook op de voorzieningen voor bewegingsonderwijs. Gemeenten moeten zorgen dat er voldoende gymlokalen dan wel sporthallen zijn voor het aantal klokuren bewegingsonderwijs waar de scholen recht op hebben.

De wettelijke zorgplicht voor passende onderwijshuisvesting van de gemeente heeft betrekking op onder andere:

- A Passend in omvang (aantal m²) benodigd voor het huisvesten van het betreffende aantal leerlingen op een school en de voorzieningen voor bewegingsonderwijs.
- B Passend wat betreft de wijze waarop een school haar onderwijs vorm wil geven (onderwijsconcept dan wel bewegingsconcept).
- C Technisch passend bij wat nodig is om een veilige en gezonde leer- en werkomgeving aan de leerlingen en de docenten te kunnen bieden.

Voor het bewegingsonderwijs kan het onder a. genoemde vertaald worden naar het aantal gym- of sportzalen dat nodig is. Per kind is een bepaald aantal vierkante meters voorzien. Het aantal verplicht aan te bieden klokuren bewegingsonderwijs is dan de norm. Voor b kan het de vraag betekenen of men standaard gymzaal wil of een andere vorm (in plaats van of aanvullend) om daarmee aan de kerndoelen te voldoen. Bij punt c gaat het om zaken als binnenklimaat, verlichting en akoestiek. Bij bewegingsonderwijs geldt als aanvullend punt :

D Passend wat betreft voldoende nabijheid van de bewegingsvoorzieningen t.o.v. het schoolgebouw. De maximale toegestane afstand verschilt tussen PO en VO en is in de gemeentelijke verordening vastgelegd. Bij grotere afstanden regelt de gemeente vervoer van en naar de gym- of sportzaal. Daarbij maken sommige gemeenten soms onderscheid in leeftijdsgroepen; voor de middenbouwgroepen (groepen 3, 4 en 5) wel busvervoer en voor de bovenbouw (6, 7 en 8) moet de school zelf zorgen voor vervoer. Meestal gaan de leerlingen dan op de fiets.

Waarvoor is de bekostiging van (nieuwe) onderwijshuisvesting bestemd?

De uitkering van het Rijk uit het Gemeentefonds is geen *Doeluitkering* maar een *Algemene Uitkering*. Dit betekent dat de gemeente vrij is in haar keuzes hoe zij het geld voor de onderwijshuisvesting wil inzetten.

Als de huisvesting (inclusief de gymzaal) oud is of niet (meer) past, kunnen schoolbesturen aanvragen voor vernieuwing indienen. Bij onvoldoende financiën zal de gemeente haar keuzes veelal uitvoeren op basis van een prioriteitenlijst waarbij het aantal leerlingen leidend is (staat zo in de wet).

Hoe werkt de bekostiging van onderhoud en instandhouding?

Alle scholen voor (S)PO en V(S)O worden door het Ministerie van OCW bekostigd om hun schoolgebouw op een kwalitatief goed peil te onderhouden en in stand te houden. Hiertoe horen ook eventuele latere functionele aanpassingen aan het schoolgebouw omdat het gebouw bijvoorbeeld niet meer aansluit bij nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs.

Dit geldt niet voor de gymzalen in het PO. Daar geldt voor het onderhoud en de instandhouding een jaarlijkse vergoeding per klokuur bewegingsonderwijs per week. Deze vergoeding gaat naar de gemeente en die zorgt dus voor het beheer. De VO-scholen ontvangen deze klokurenvergoedingen direct van het Ministerie van OCW en zijn daarmee dus zelf verantwoordelijk voor al haar huisvesting (schoolgebouw én gymzalen).

Complex wellicht, maar wel van belang voor een school en de vaksectie om te weten wat te doen bij nieuwbouw en instandhouding van de voorzieningen en hoe om te gaan met eventuele problemen in capaciteit en/of kwaliteit.

Gymzaal Fontys
Foto Hans Dijkhoff

Er mag gebouwd worden. En nu?

Er zijn bij nieuwbouw of renovatie twee verschillende situaties mogelijk:

- 1 De school is *bouwheer* en draagt zelf zorg voor de bouw. Dit is de wettelijk vastgelegde situatie: de gemeente financiert de voorziening, maar de school heeft de verantwoordelijkheid de huisvesting te laten bouwen en om dat binnen het beschikbare budget te doen.
- 2 De gemeente is *bouwheer* en verantwoordelijk voor de bouw. Dat kan in principe alleen als de school instemt met het overdragen van haar recht op bouwheerschap aan de gemeente.

In alle gevallen blijft de gemeente echter de financier van de nieuwbouw. Dat betekent niet dat het principe "wie betaalt, die bepaalt" hier geldt. De gemeente heeft de zorgplicht en de school en daarmee ook het bewegingsonderwijs dus recht op de juiste huisvestingszorg. Voor het bewegingsonderwijs gelden dus de eerder genoemde punten A t/m D.

Als de school zelf bouwheer is, is dat het eenvoudigst. De school leidt zelf het ontwerp- en bouwproces tot en met oplevering (NB: meestal huurt de school een hiertoe bekwame projectmanager in). De school stelt ook zelf het Programma van Eisen (PvE) op. De school moet voor het opstellen van dit PvE in overleg met de vaksectie over o.a.:

- het bewegingsonderwijs zoals men dat vorm wil geven of breder het thema bewegen op school
- wat daarvoor aan zaalruimte, inclusief

inrichting en eventueel ook buitenvoorzieningen, nodig is

- aan welke technische eisen de ruimten voor bewegingsonderwijs moeten voldoen.

De KVLO heeft op haar site Handboeken Huisvesting Bewegingsonderwijs staan die behulpzaam zijn bij het opstellen van dit programma van eisen (<https://www.kvlo.nl/wat-we-doen/hulp-advies/thema.aspx?item=huisvesting-handboeken-bewegingsonderwijs>).

Van een PvE vooraf naar goede realisatie achteraf

De school als bouwheer moet zelf zorgen dat zij of haar projectmanager bij de aanbestedingen en vervolgens het ontwerp en de bouw, nadrukkelijk het proces bewaakt en dat de architect en bouwer voldoen aan wat in het PvE aan onder andere technische eisen is gesteld. Budgetbewaking hoort daar ook bij. Dat klinkt eenvoudig, maar het wordt te vaak in onvoldoende (goede) mate gedaan.

Belangrijk is ook de zorgplicht die de school als werkgever voor haar medewerkers heeft. Denk bijvoorbeeld aan slechte akoestiek en daardoor ontstane gehoorschade en arbeidsongeschiktheid waarbij de gymdocent helaas vaak negatief in het nieuws komt. Met een goede akoestiek, zoals ook in de handboeken van de KVLO geformuleerd, wordt dit voorkomen. Behalve rekenwerk vooraf, vergt dit ook juiste materiaalkeuzes en uitvoering achteraf. Dit kan worden geverifieerd via bv. akoestische metingen in de gymzaal bij

oplevering. Metingen die vaak onterecht achterwege blijven, terwijl ruimteakoestiek bij zowel het schoolgebouw, maar zeker de gymzaal van het grootste belang is voor een gezond werk-, beweeg- en leerklimaat.

Wat als de gemeente bouwheer is?

Als de school instemt met de gemeente als bouwheer, is het van belang dat de school met de gemeente overeenkomt aan welke eisen de voorziening moet voldoen. Dit wordt vastgelegd in een PvE en vervolgens hoe dit PvE door de gemeente in samenspraak met de school tijdens het proces van ontwerp en bouw wordt bewaakt (zoals ook omschreven wanneer de school zelf bouwheer is). Ook hier moet de school nadrukkelijk een rol nemen in de kwaliteitsbewaking. Dit kan worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente, waarin de keuze voor het bouwheerschap wordt vastgelegd en wat dit betekent voor de rollen en taken van partijen.

Problemen na oplevering

Door gedegen projectmanagement en kwaliteitsbewaking op basis van een vooraf opgesteld en goed doordacht PvE, kunnen ontwerp- en uitvoeringsfouten voorkomen worden. Door goede contracten met aanbieders af te sluiten, kunnen verantwoordelijkheden voor het oplossen van eventuele ontwerpfouten en daardoor bijvoorbeeld een slechte akoestiek bij hen worden neergelegd. Zijn er geen ontwerpfouten gemaakt en blijkt achteraf dat bv. de akoestiek toch niet naar behoren is? Dan heeft de ontvanger van de klokurenvergoedingen de zorgplicht dit alsnog naar behoren te herstellen. En de school zelf blijft te allen tijde de zorgplicht houden om te zorgen voor bijvoorbeeld goede en gezonde arbeidsomstandigheden.

Ir. Harry Vedder is werkzaam bij M3V Sport

Kernwoorden

huisvesting, bekostiging, bouwmanagement

Contact

vedder@m3v.nl

Website

www.m3v.nl